

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่องกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ บ้านวังขุมเงิน ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ และปัจจัยที่ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพในการศึกษา เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ การสนทนากลุ่ม และการบันทึกข้อมูลภาคสนาม ข้อมูลได้รับการตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ แยกแยะประเด็นเป็นหมวดหมู่ ตีความ วิเคราะห์และนำเสนอโดยการบรรยาย ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

1. กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์

กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์บ้านวังขุมเงิน มี 3 ขั้นตอน คือ

1.1 ก่อนเกิดกลุ่ม (การเตรียมกลุ่ม / การก่อร่างสร้างกลุ่ม) ก่อนการจัดตั้งกลุ่ม กลุ่มมีความคิดในการจัดตั้งกลุ่ม แต่ขาดความรู้และประสบการณ์ จึงได้ปรึกษาหารือกับผู้ที่มีประสบการณ์ ซึ่งได้แก่ ผู้นำทางศาสนา และเป็นนักพัฒนา พระได้ใช้วิธีให้มีการเรียนรู้ด้วยตนเองก่อน ซึ่งจะเป็นพื้นฐานสำคัญในการตั้งกลุ่ม พระได้พาครอบครัวบ้านที่สนใจไปศึกษาดูงานการออมทรัพย์ที่อื่น ที่ประสบผลสำเร็จ เป็นการให้ชาวบ้านได้ไปพบเห็น และแลกเปลี่ยนความคิดกับเจ้าของพื้นที่ด้วยตนเอง เมื่อกลับจากศึกษาดูงาน ชาวบ้านที่ไปก็มีความรู้เป็นพื้นฐาน และได้มาร่วมคิดกับพระในการจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ขึ้น โดยมีการเผยแพร่แนวความคิดการดำเนินงานกลุ่ม เป็นการสร้างฐานในการรวมกลุ่ม การกระตุ้นให้สมาชิกตระหนักรู้ปัญหา เกิดความสนใจในการเข้าร่วมกลุ่ม ซึ่งเป็นเทคนิควิธีการที่จำเป็นในการกระตุ้นให้สมาชิกเห็นความจำเป็นในการเข้าร่วมกลุ่ม มีการประชุมสร้างความเข้าใจ โดยที่ผู้นำจัดให้มีการประชุมสมาชิก เพื่อชี้แจงหลักการ แนวคิด และความมุ่งหมายของกลุ่ม ในการดำเนินงานให้ประสบความสำเร็จ โดยเริ่มจากกลุ่มคนที่สนใจ ซึ่งช่วงแรกมีอยู่ 7 คน ประกอบด้วย ป้าเกียงคำ ป้านิด(นฤมล) ป้าเพ็ญ(จันทร์เพ็ญ) ลุงศรีนวล ลุงพายัพ ลุงสุนทร

และป่าสีไล โดยผู้นำมีการกระตุ้นความคิดของคน ให้เห็นถึงข้อดีข้อจำกัดของชุมชนและคนในชุมชน แล้วให้ทุกคนแสดงความคิดเห็น รวมทั้งให้ช่วยกันระดมความคิดและสรุปข้อดีข้อจำกัดของหมู่บ้าน อีกทั้งให้ความรู้เกี่ยวกับการออมทรัพย์ และสอนวิธีการทำบัญชีการออมทรัพย์ การกู้ยืม การคิดดอกเบี้ย และจัดสรรสวัสดิการ ทำให้คนที่มาได้คิดและเรียนรู้มากขึ้น จึงทำให้ทั้ง 7 คน ร่วมกันเป็นแกนหลักในการก่อตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ขึ้นมา ต่อมาได้มีการขยายแนวคิดไปสู่ผู้ที่สนิทสนม เพื่อนบ้าน และญาติพี่น้อง ทำให้มีจำนวนผู้สนใจเข้าร่วมเพิ่มเป็น 47 คน โดยในการมาร่วมประชุมพูดคุยแต่ละครั้ง ได้เปิดโอกาสให้สมาชิกแสดงความคิดเห็น มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา ค้นหาสาเหตุของปัญหาและค้นหาจุดติดขัดของชุมชน เมื่อมีการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันก็ทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการรวมกลุ่ม หลังจากนั้นก็มีการจัดตั้งกลุ่มขึ้นเป็นผลสำเร็จ

1.2 การดำเนินงานกลุ่ม (การสร้างกลุ่ม/ ขั้นตอนการทำกิจกรรม) ได้กำหนดวันที่จะจัดตั้งกลุ่ม โดยเปิดรับสมัครผู้ที่สนใจเข้าร่วมกลุ่มเป็นสมาชิกอย่างเป็นทางการ และได้ประกาศเชิญชวนชาวบ้านที่สนใจมาสมัครเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ฯ กลุ่มได้ก่อตั้งเมื่อ 22 กุมภาพันธ์ 2547 นับถึงปัจจุบันเป็นเวลา 4 ปี มีการเลือกคณะกรรมการกลุ่ม และมีการรับสมาชิก ในปีแรกมีสมาชิก 75 คน ที่เข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม แต่ก็ยังเป็นสมาชิกที่มีความรู้ความเข้าใจในจุดมุ่งหมายของการตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เมื่อมีการจัดตั้งกลุ่มแล้ว กลุ่มได้มีการดำเนินงาน โดยการเลือกคณะกรรมการดำเนินการฝ่ายต่างๆ มีการรับสมัครสมาชิก มีการร่างกฎระเบียบต่างๆ ตลอดจนผลประโยชน์ที่สมาชิกจะได้รับ อีกทั้งสมาชิกกลุ่มได้มีส่วนร่วมในการระดมความคิดเพื่อพิจารณาแนวทางการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น โดยมีผู้นำเป็นผู้กระตุ้นให้สมาชิกได้มีส่วนร่วมและแสดงความคิดเห็นออกมา เพื่อนำไปสู่แผนการดำเนินงานและมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบที่เหมาะสมให้สมาชิกกลุ่มนำไปปฏิบัติตามกิจกรรมนั้นๆ ของกลุ่มต่อไป เพื่อดำเนินงานตามเป้าหมายที่กลุ่มได้กำหนดไว้ รวมถึงมีการสนับสนุนการเรียนรู้ให้แก่สมาชิกกลุ่มผ่านกิจกรรมต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกกลุ่ม ซึ่งผู้นำต้องมีการควบคุม ติดตามการดำเนินงาน และปรับปรุงแก้ไขกิจกรรมการดำเนินงานที่เกิดขึ้น โดยผู้นำได้มีการจัดประชุมสมาชิกเพื่อประเมินผลการดำเนินงานที่ผ่านมา เมื่อมีปัญหาจุดไหน ก็ช่วยกันหาวิธีการแก้ไขปัญหาเหล่านั้น เพื่อปรับปรุงกิจกรรมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น รวมทั้งวางแผนการดำเนินงานต่อไปให้ดียิ่งขึ้น โดยมีการประชุมประจำเดือนและหลังจากทำกิจกรรมนั้นๆ เมื่อครบรอบปีมีการสรุปการทำงานประจำปี เป็นการประเมินผลและสรุปบทเรียนการดำเนินงานที่ผ่านมา ซึ่งกิจกรรมสำคัญของกลุ่ม คือ การออมทรัพย์ การกู้ยืม การใช้คิน และการจ่ายเงินปันผล รวมถึงสวัสดิการต่างๆ

มีการรายงานผลการดำเนินงานเสนอที่ประชุมเป็นประจำ นอกจากกิจกรรมการเงินแล้ว กลุ่มยังมีการส่งเสริมด้านการเรียนรู้โดยไปศึกษาดูงาน และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับเครือข่ายอื่นๆ เป็นการสร้างความเชื่อมั่นแก่สมาชิก อีกทั้งในด้านสังคม กลุ่มได้มีการส่งเสริมกิจกรรมทางสังคม เช่น การฟังเทศน์ การทำบุญ การจัดงานประเพณี การลด ละ เลิกเหล้าเข้าพรรษา การรักษาอุโบสถศีล การส่งเสริมด้านกีฬา เป็นต้น นอกจากนี้ทางกลุ่ม สัจจะสะสมทรัพย์ฯ ปัจจุบันมีสมาชิก 220 คน มีเงินสัจจะสะสม 233,574 บาท เพิ่มมากขึ้น แม้ว่าสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์บ้านวังขุมเงินในรุ่นแรกจะมี 75 คน และมีเงินสัจจะสะสมในปีแรก 62,575 บาท

1.3 การเจริญเติบโตของกลุ่ม (การขยายกลุ่ม / การบำรุงรักษากลุ่ม) มีการพัฒนาการทำงานจากระดับกลุ่มไปสู่การเชื่อมโยงกับกลุ่มอื่นเป็นเครือข่ายระดับตำบล มีการขยายแนวคิดในลักษณะของเครือข่ายออกไปสู่ชุมชนใกล้เคียงในนามของเครือข่าย ได้พยายามสอดคล้องหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา คือ การรวมเป็น “เครือข่ายกลุ่ม สัจจะสะสมทรัพย์ตำบลแม่แฝกใหม่” โดยมีการกระตุ้นให้เห็นความจำเป็นในการสร้างเครือข่าย และการพัฒนาความสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกันเป็นเครือข่าย รวมทั้งเสริมสร้าง การเรียนรู้ต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน ปัจจุบันกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์บ้านวังขุมเงิน เป็นที่รู้จักในกลุ่มชาวบ้าน และกลุ่มหมู่บ้านอื่นๆ ในตำบลแม่แฝกใหม่ทั้ง 14 หมู่บ้าน ซึ่งมี กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ฯ 12 หมู่บ้าน มารวมกันเป็นเครือข่าย ได้มีการเวียนกันไปแต่ละกลุ่ม ประชุมทุกเดือน หมุนเวียนกันไปตามหมู่บ้านจนครบ เพื่อแลกเปลี่ยนความเห็น ความรู้ต่างๆ ที่นำมาช่วยเหลือซึ่งกันและกันในกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ฯ มีการเชิญวิทยากรมาให้ความรู้ เสริมสร้างอุดมการณ์ กำลังใจ วิสัยทัศน์ในการแก้ไขปัญหาการพัฒนา ต่อมาปี 2549 ได้มีการเปลี่ยนชื่อมาเป็น “เครือข่ายกลุ่มองค์กรชุมชนตำบลแม่แฝกใหม่” เพื่อให้สาธิตกับ กลุ่มองค์กรต่างๆ ในชุมชนที่สนใจในการทำงานพัฒนาชุมชนเข้ามาร่วมเวทีประชุม/สัมมนา และร่วมดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของเครือข่ายฯ ซึ่งปัจจุบันได้กลายเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ดูงาน ของกลุ่ม/องค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน นอกจากนี้ได้มีเสนอทำโครงการขอ การสนับสนุนจากแหล่งทุนต่าง ๆ นอกชุมชน และความร่วมมือจากกลุ่มองค์กรต่างๆ ทั้ง ภายในชุมชน และนอกชุมชน อาทิ เครือข่ายพระนักพัฒนาชุมชนภาคเหนือ เช่น โครงการ ศึกษาดูงานของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์และเครือข่ายฯ สำนักงานควบคุมโรค เช่น งานด้าน เอดส์ สำนักงานส่งเสริมสุขภาพ สำนักงานเครือข่ายองค์กรงดเหล้า เช่น โครงการลด ละ เลิกเหล้าเข้าพรรษา โครงการศูนย์ฟื้นฟูคุณภาพชีวิตในชุมชนเครือข่ายศาสนา เช่น โครงการ รักษาอุโบสถศีล เป็นต้น ซึ่งทำให้สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ฯ ได้มีโอกาสพบปะพูดคุย

แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากทั้งภายในและภายนอกชุมชน สามารถนำสิ่งที่เรียนรู้มาพัฒนาตนเอง ครอบครัว และกลุ่มให้เป็นไปในทางที่ดีขึ้นได้ ไม่ว่าจะเป็น การพัฒนาให้คนมีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบร่วมกัน มีสัจจะ มีความสามัคคี เห็นอกเห็นใจ ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน มีความเสียสละเพื่อส่วนรวม ใ่วางซึ่งกันและกัน และรู้จักประหยัดอดออมมากขึ้น

2. ปัจจัยที่ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์

ปัจจัยที่ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์บ้านวังขุมเงิน สรุปได้ดังนี้ คือ

2.1 ปัจจัยภายในชุมชน

- ผู้นำ นการดำเนินงานของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์บ้านวังขุมเงินในขั้นแรกเป็น ผู้นำทางศาสนา และ ผู้นำท้องถิ่น ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ โดยการพาไปเรียนรู้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่ประสบผลสำเร็จด้วยตนเอง แล้วนำสิ่งที่ได้เรียนรู้มาใช้ในการจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ในชุมชน เป็นการให้ข้อคิดว่า “ก่อนทำอะไรต้องศึกษาข้อมูลให้ดีก่อนลงมือทำ” อีกทั้งผู้นำได้ช่วยเหลือให้การสนับสนุนการทำงานและเสริมสร้างการเรียนรู้ของสมาชิกภายในกลุ่ม กระตุ้นให้คนในชุมชนรู้จักกล้าคิด กล้าทำ นำศักยภาพที่ตนเองมีอยู่ออกมาทำงานร่วมกันเพื่อส่วนรวมอีกด้วย

- สมาชิก การที่สมาชิกได้เข้าร่วมกลุ่มทำให้สมาชิกได้เรียนรู้และพัฒนาตนเอง ครอบครัว รวมถึงกลุ่มอีกด้วย อีกทั้งการทำกิจกรรมกลุ่มยังช่วยให้สมาชิกมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้นได้ รวมทั้งผู้นำก็มีส่วนช่วยกระตุ้นทำให้สมาชิกมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและพัฒนาตนเองไปในทางที่ดีขึ้นได้เช่นกัน ทำให้สมาชิกกลุ่มมีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบร่วมกัน ตรงต่อเวลา มีสัจจะ มีความสามัคคี เห็นอกเห็นใจ ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน มีความเสียสละเพื่อส่วนรวม ใ่วางใจซึ่งกันและกัน และรู้จักประหยัดอดออมมากขึ้น นอกจากนี้สมาชิกมีบทบาทสำคัญในกระบวนการดำเนินงานต่างๆ ของกลุ่มให้ประสบความสำเร็จตั้งแต่การก่อตั้งกลุ่ม การดำเนินงานกลุ่ม การทำกิจกรรมต่างๆ จนถึงการเชื่อมเครือข่ายฯ ให้กลุ่มมีความเจริญเติบโต จนกลายเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ นั่นทำให้สมาชิกได้เรียนรู้ทั้งจากภายในและภายนอกชุมชน มีการพัฒนาศักยภาพ สร้างความภาคภูมิใจของสมาชิกกลุ่มมากขึ้นได้ นอกจากนี้สมาชิกแบ่งได้ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรกเป็นกลุ่มแกนนำที่เห็นดีเห็นชอบในการจัดตั้งกลุ่ม และกลุ่มที่สอง เป็นกลุ่มที่เข้าร่วม ที่มีทั้งเข้าใจและไม่แน่ใจว่ากลุ่มจะให้ประโยชน์แก่ตน กลุ่มแรกและผู้นำจึงเป็นหลักสำคัญที่ทำ

ให้สมาชิกตระหนักถึงคุณค่าของการพึ่งพากันและกัน ดังนั้นการทำให้สมาชิกสามารถรวมกลุ่มต่อไปได้ คือ “ความตระหนักรู้ถึงการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน”

- การบริหารจัดการของกลุ่ม คณะกรรมการบริหารจัดการกลุ่มประกอบด้วย บุคคลที่มีความเสียสละ ซื่อสัตย์ มีการดำเนินงานตามกฎระเบียบ มีความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ สามารถตอบสนองด้านการเงินแก่สมาชิก และยังตอบสนองทางด้านสังคม คือ ทำให้คนสามัคคี รวมใจกันในการทำกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน อีกทั้งในการดำเนินงานมีการปรับหน้าที่ความรับผิดชอบของคณะกรรมการกลุ่มให้เหมาะสม สอดคล้องกับการทำงาน ช่วยกันทำงานแบบถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน ซึ่งผู้นำมีส่วนช่วยในการทำงานกลุ่ม และคณะกรรมการกลุ่มได้มาก นอกจากนี้ท่านพระครูสมุห์วิเชียรลตบพาท การเป็นพี่เลี้ยงในการทำงานและการทำกิจกรรมต่างๆ ลง แต่จะเป็นที่ปรึกษาและสนับสนุนการทำงานของกลุ่ม เพื่อเปิดโอกาสให้ทางกลุ่มทำงานกันเองมากขึ้น โดยในปีแรก 2547 มีคณะกรรมการ 11 คน ปัจจุบันมีคณะกรรมการเพิ่มขึ้นมา 1 คน ทำให้มีคณะกรรมการรวมทั้งหมด 12 คน นอกจากนี้คณะกรรมการมีการประชุมประจำเดือนและหลังจากทำกิจกรรมนั้นๆ เพื่อติดตามทบทวนงาน และประเมินผลการทำงานของกลุ่มเป็นระยะ เมื่อครบปีมีการสรุปการทำงานและบทเรียนในการดำเนินงานที่ผ่านมาตลอดทั้งปี ทำให้ระบบการบริหารจัดการได้รับความเชื่อถือ ศรัทธา มีประสิทธิภาพ และโปร่งใสมากขึ้น รวมทั้งปรับปรุงแก้ไขการทำงานในด้านต่างๆ ให้มีประสิทธิภาพประสพผลสำเร็จมากยิ่งขึ้น

- กระบวนการส่งเสริมกลุ่ม กลุ่มมีการทำกิจกรรมการออม การกู้ยืม การคืนเงิน การปันผล และสวัสดิการแก่สมาชิก รวมทั้งมีกิจกรรมต่างๆ ที่ช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ คือ การทำบุญ ฟังเทศน์ ทำความสะอาดสถานที่วัด ประชุมพูดคุยประจำเดือน ศึกษาดูงาน สรุปงานประจำปี กิจกรรมวันสงกรานต์ กิจกรรมกีฬาหมู่บ้านอยู่ การพบปะพูดคุยเยี่ยมเยียนตามบ้านสมาชิก กิจกรรมลอยกระทง กิจกรรมการลด ละ เลิกเหล้าเข้าพรรษา การรักษาอุโบสถศีล และการเป็นสมาชิกเครือข่ายกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ตำบลแม่แฝกใหม่ รวมทั้งเป็นแหล่งศึกษาดูงานจากกลุ่ม/องค์กรภายนอก อีกทั้งตั้งแต่การก่อตั้งกลุ่ม การดำเนินงานกลุ่ม การทำกิจกรรมต่างๆ จนถึงการเชื่อมเครือข่ายฯ ให้กลุ่มมีความเจริญเติบโตจนกลายเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ นั้น ได้มีการการสร้างแรงจูงใจ โดยเอาสวัสดิการหรือการสร้างการเงินชุมชนเป็นตัวดึงดูดคน และในการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ คัดเลือกคณะกรรมการบริหารกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ฯ จากสมาชิกในหมู่บ้านเป็นคนที่ยอมรับของชุมชนและสมาชิก ได้สร้างโอกาสและเวทีให้คนในชุมชนได้พบปะแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์และปัญหาทั้งภายในและภายนอกกลุ่ม ได้เน้นให้ทุกคน

มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทาง การพัฒนา กลุ่ม สัจจะ สะสมทรัพย์ฯ ให้เป็นสถาบันการเงินของชุมชน มีจุดหมายของการพัฒนาที่แน่นอน ที่ทุกคนสามารถร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น เข้าใจในกระบวนการมีส่วนร่วม มีบทบาท มีความรับผิดชอบร่วมกัน ซึ่งทำให้สมาชิกมีความตระหนักถึงคุณค่าของการตั้งกลุ่มมากยิ่งขึ้น

- คุณธรรม การทำกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ ของกลุ่ม สัจจะ สะสมทรัพย์ฯ เป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างคุณธรรม การสร้างแรงจูงใจ โดยเอาสวัสดิการหรือ การสร้างการเงินชุมชนเป็นตัวดึงดูดคน การกระตุ้นให้สมาชิกเกิดความสำนึก ความรัก ความสามัคคี ความเอื้ออาทร รู้จักการออมชอม การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบร่วมกัน ตรงต่อเวลา มีสัจจะ มีความเสียสละเพื่อส่วนรวม ใฝ่หาซึ่งกัน และกัน และรู้จักประหยัดคอดออมมากขึ้น โดยกิจกรรมที่ทำร่วมกันเป็นการสอนกันไปในตัว ส่วนการจัดการต่างๆ เช่น การแบ่งปันผล การสร้างการช่วยเหลือตอนเจ็บป่วยและเสียชีวิต สิ่งเหล่านี้ช่วยลดความเห็นแก่ตัว เป็นการสอดแทรกหลักธรรมะไว้ในกิจกรรม เพื่อลดการยึดติดกับตัวบุคคล และยังเป็นการสร้างความภาคภูมิใจ คุณค่า และศักดิ์ศรี ให้แก่สมาชิกกลุ่มมากขึ้นอีกด้วย

- การตอบสนองทางด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยทาง *ด้านเศรษฐกิจ* นั้น การมาออม การกู้ยืม การปันผล การจัดสรรสวัสดิการ และทำกิจกรรมต่างๆ กับทางกลุ่ม สัจจะ สะสมทรัพย์ฯ ช่วยเสริมให้คนในกลุ่มรู้จักประหยัดคอดออม รู้จักการใช้เงิน นำเงินออมไปใช้ในสิ่งที่จำเป็นในชีวิตประจำวันได้มากขึ้น สำหรับทาง *ด้านสังคม* การทำกิจกรรมต่างๆ ทำให้สมาชิกได้มีโอกาสรักชาติ ชัดเกล้าจิตใจให้ดีขึ้น รู้จักนำหลักธรรมคำสอนมาใช้ในชีวิตประจำวัน ช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดีกับครอบครัว ญาติพี่น้อง เพื่อนบ้าน รวมทั้งระหว่างสมาชิกกับสมาชิก และสมาชิกกับคณะกรรมการ มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันมากขึ้น อีกทั้งทำให้คนที่ไม่ยอมรับกลุ่ม ได้มีโอกาสพูดคุยปรับความเข้าใจระหว่างสมาชิกกลุ่มและคณะกรรมการกลุ่ม ทำให้เข้าใจกลุ่มและมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันมากยิ่งขึ้นด้วย นอกจากนี้ การมาร่วมกลุ่มเป็นเครือข่าย ทำให้มีโอกาสสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกันกับคนภายนอก ชุมชนมากขึ้นอีกด้วย

2.2 ปัจจัยภายนอกชุมชน

- เครือข่าย มีการรวมเป็นเครือข่ายกลุ่ม สัจจะ สะสมทรัพย์ตำบลแม่แฝกใหม่ จากกลุ่ม สัจจะ สะสมทรัพย์ฯ 12 หมู่บ้าน ต่อมาได้มีการเปลี่ยนชื่อมาเป็น “เครือข่ายกลุ่มองค์กรชุมชนตำบลแม่แฝกใหม่” เพื่อให้สาธารณะกับกลุ่มองค์กรต่างๆ ในชุมชนที่สนใจในการทำงานพัฒนาชุมชนเข้ามาร่วมเวทีประชุม/สัมมนา และร่วมดำเนิน

กิจกรรมต่างๆ ของเครือข่ายฯ ได้มีการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน มีการสนับสนุนการทำกิจกรรมของกลุ่มที่จะสะสมทรัพย์ฯเป็นระยะ ทางเครือข่ายฯมีการจัดสวัสดิการแก่ชุมชนในตำบลแม่แฝกใหม่ด้วย การทำงานเป็นเครือข่ายทำให้ทั้งกลุ่มและสมาชิกกลุ่มมีการเรียนรู้และมีการพัฒนามากขึ้น ทั้งทางด้านความคิด กระบวนการทำงาน การทำงานร่วมกัน คุณธรรมต่างๆ เป็นต้น จนกลายเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ดูงานของกลุ่ม/องค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน

- ตัวแบบ ได้มีการเรียนรู้จากการศึกษาดูงานจากกลุ่มตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จและเข้มแข็งภายนอกชุมชน เป็นการกระตุ้นให้ชาวบ้านเกิดความตระหนักถึงปัญหาและหนทางแก้ไขปัญหา นำสิ่งที่ได้เรียนรู้มาเป็นแนวทางในการปฏิบัติเพื่อพัฒนาชุมชนของตนเองให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น คือ กลุ่มสะสมทรัพย์วัดไผ่ล้อม จังหวัดตราด บ้านสามขา ตำบลหัวเสือ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง กลุ่มฮักเมืองน่าน จังหวัดน่าน สหกรณ์การเกษตรหมู่บ้านสหกรณ์ ตำบลบ้านสหกรณ์ กิ่งอำเภอแม่อน จังหวัดเชียงใหม่

- หน่วยงาน/องค์กรต่างๆ ซึ่งการทำงานพัฒนาชุมชนในยุคปัจจุบันมีความจำเป็นที่ต้องใช้เงินสนับสนุน เพื่อให้กลุ่ม/องค์กรที่เป็นเครือข่ายภายในชุมชนสามารถคงอยู่และดำเนินงานต่อไปได้ จึงได้เสนอทำโครงการขอการสนับสนุนจากแหล่งทุนต่างๆ และขอความร่วมมือจากกลุ่มองค์กรต่างๆ ทั้งภายในชุมชน และนอกชุมชน อาทิ เครือข่ายพระนักพัฒนาชุมชนภาคเหนือ สำนักงานควบคุมโรค สำนักงานเครือข่ายองค์กรงดเหล้า โครงการศูนย์ฟื้นฟูคุณภาพชีวิตในชุมชนเครือข่ายศาสนา เป็นต้น

อภิปรายผล

จากการศึกษากระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งและปัจจัยที่ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มสะสมทรัพย์บ้านวังขุมเงิน มีประเด็นสำคัญที่น่าสนใจนำมาอภิปรายต่อ คือ

การที่วิถีชีวิตและวิถีการผลิตของชุมชนเปลี่ยนแปลงไปจากที่เคยหาอยู่หากินตามธรรมชาติ อยู่อย่างพอมีพอกินในครอบครัว เมื่อชุมชนชนบทได้รับการพัฒนาในด้านสาธารณูปโภคพื้นฐาน ต่าง ๆ ทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชน ส่งผลให้วิถีชีวิตในด้านต่าง ๆ เปลี่ยนไป มีความสะดวกสบาย สามารถติดต่อสื่อสารกับชุมชนใกล้เคียงและชุมชนภายนอกได้มากขึ้น มีวิทยาการแผนใหม่และสิ่งอำนวยความสะดวกที่ทันสมัยเข้ามาในชีวิตประจำวันและภาคการเกษตร ชาวบ้านวัยแรงงานออกไปทำงานนอกชุมชนมากขึ้น เป็นหนี้เป็นสินกัน เพราะค่าครองชีพในครัวเรือนสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สมบูรณ์ มีบุญ (2543)

ที่ศึกษาการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตชุมชนชนเมืองทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและการศึกษาพบว่า เมื่อผู้คนเริ่มออกไปทำงานนอกชุมชนและมีการประกอบอาชีพที่หลากหลายมากขึ้น ส่งผลทำให้มีค่านิยมตามกระแสสังคมรอบข้างและสังคมภายนอกที่ชาวบ้านได้เข้าไปสัมผัสและใช้ชีวิตร่วมในสังคมนั้น ๆ แล้วนำเอารูปแบบ วิถีชีวิตของคนอื่น ๆ ที่ตนพบเห็นมาใช้ ทำให้พฤติกรรมกรรมการบริโภคเป็นไปตามค่านิยมที่ฟังเพื่อ ชาวบ้านจึงมักแสดงฐานะทางเศรษฐกิจโดยใช้วัตถุเป็นเครื่องชี้วัด ทั้งในรูปสิ่งของอำนวยความสะดวก ยานพาหนะ การสร้างบ้าน การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ การบริโภคตามกระแส แต่สิ่งหนึ่งที่ชุมชนยังคงหลงเหลือและยังปรากฏคือ คนในชุมชนยังมีความสัมพันธ์ที่อยู่ภายใต้ความเป็นเครือญาติ ความเป็นเพื่อน เป็นพี่น้องกัน และให้ความสำคัญกับศาสนา ความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรม แม้เวลาจะผ่านไป กิจกรรมต่างๆ อาจมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบไป อีกทั้งยังคงสะท้อนให้เห็นถึงความเคารพความเชื่อที่มีต่อพุทธศาสนาและวิถีชีวิตของชาวบ้านเอง รวมถึงการแสดงออกถึงความเคารพความกตัญญูที่มีต่อบรรพบุรุษ และผู้แก่ผู้เฒ่าของตน นอกจากนี้ยังมีการแสดงให้เห็นถึงการร่วมแรงร่วมใจของชาวบ้าน การช่วยเหลือซึ่งกันและกันเวลาว่างงาน ภาระหรืองานหน้าหมู่บ้านของชุมชนที่ยังคงมีอยู่อีกด้วย ทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์ทางสังคมในชุมชนวังชุมชนยังคงมีอยู่แม้ว่าวิถีชีวิตของคนในชุมชนจะเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ กาญจนา แก้วเทพ (2538) ที่กล่าวว่า วัฒนธรรมชุมชน เป็นปฏิบัติการการตอบสนองของประชาชนในรูปแบบต่างๆ ที่พยายามแก้ไขปัญหาของตน การตอบสนองที่ได้รับผลสำเร็จ ก็จะเก็บรักษาเอาไว้ ทั้งในรูปของแนวคิดและแนวปฏิบัติ รวมทั้งมีกระบวนการสืบทอดให้รูปแบบการตอบสนองนั้นยืนยาวต่อไปในชั้นลูกหลาน และเป็นประโยชน์สำหรับชุมชน อันประกอบด้วย ระบบความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ความรู้ พิธีกรรมนิยมประเพณี เมื่อพิจารณาในแง่นี้ วัฒนธรรมก็คือความรู้สึกรู้สึกคิดและการปฏิบัติของชุมชน มนุษย์สร้างวัฒนธรรมขึ้นมาจากชีวิตของเขา จึงอาจจะกล่าวได้ว่า “ชีวิตของวัฒนธรรม คือ ชีวิตของมนุษย์นั่นเอง” ซึ่งครอบคลุมถึงวิถีชีวิต การทำมาหากิน และระบบเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงผู้คนให้มีความเอื้ออาทรช่วยเหลือเกื้อกูลกันในเรื่องกิจกรรมส่วนตัวและกิจกรรมสาธารณะของชุมชนได้เป็นอย่างดี ดังนั้น กลุ่มจึงเกิดจากวิถีชีวิตของคนในชุมชน ซึ่งมีความจำเป็นในการพึ่งพาอาศัยระหว่างกัน การเผชิญสภาพปัญหาต่างๆ ที่ประสบอยู่ร่วมกัน ประกอบกับความสัมพันธ์ทางสังคมในชุมชนที่แนบแน่นต่อกัน จึงทำให้เกิดการรวมตัวเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ พิศมัย วิบูลย์สวัสดิ์ (2522) ที่ได้กล่าวถึงสาเหตุในการเกิดกลุ่มว่า การรวมกลุ่ม เกิดจากความใกล้ชิดของบุคคล เช่น การอาศัยในชุมชนเดียวกัน ความสนใจที่คล้ายคลึงกัน ตลอดจน

ความคล้ายคลึงในวิถีชีวิต จึงทำให้เกิดมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน และเมื่ออยู่ในวาระที่ต้องเผชิญกับความตึงเครียดร่วมกัน ก็จะเป็นแรงผลักดันให้บุคคลเกิดการรวมกลุ่มเพื่อช่วยเหลือระหว่างกัน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับที่ ประเวศ วะสี (2538) ได้กล่าวถึงการรวมกลุ่มเป็นชุมชนของผู้คนในสังคมว่า ปัจจุบันบุคคลมีความเป็นปัจเจกสูง บุคคลขาดความอบอุ่นขาดประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาปัจเจกบุคคลไม่มีพลังเพียงพอในการแก้ปัญหา ต้องอาศัยการรวมกลุ่มของบุคคลจำนวนหนึ่งที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีการเรียนรู้และการกระทำร่วมกัน มีพลังการเรียนรู้และพลังสร้างสรรค์สูง

สำหรับลักษณะการเกิดกลุ่มนั้นเกิดขึ้นตามธรรมชาติ เริ่มจากกลุ่มเล็กๆ ต่อมา มีการขยายตัวเป็นกลุ่มใหญ่ขึ้น ซึ่งสมาชิกกลุ่มรู้ว่า การรวมกลุ่มมีประโยชน์ต่อตนเองและต้องการเข้าร่วมกิจกรรมเองด้วยความสมัครใจ การดำเนินงานภายในกลุ่มเกิดจากความไว้วางใจและความคุ้นเคยตามระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเกี่ยวกับการรวมกลุ่มของ บัณฑิต อ่อนดำ (2536) ด้านมิติทางธรรมชาติของกลุ่มกลุ่มเกิดขึ้นจากความจำเป็น เนื่องจากพิจารณาในมิติของมนุษย์ทางชีวภาพและทางสังคม ธรรมชาติและมนุษย์ทางชีวภาพ ได้ว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่อ่อนแอไม่สามารถเลี้ยงตัวเองได้ โดยเฉพาะถ้าพิจารณาจากมนุษย์ในวันเด็กจะต้องพึ่งพาอาศัยครอบครัวในการดูแลเลี้ยงดูทางด้านสังคมถือว่าเป็นสัตว์สังคม ไม่สามารถอยู่ตามลำพังตนเองได้จำเป็นต้องมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ซึ่งอาจจะเป็นเครือญาติหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับความจำเป็นทางด้านเศรษฐกิจ เป็นต้น นอกจากนี้ในการรวมกลุ่มเป็นการรวมกลุ่มโดยรากฐานของความเข้าใจซึ่งกันและกัน และการยอมรับในบทบาท และสถานภาพระหว่างกัน ดังนั้นการรวมกลุ่มการมีบทบาทของบุคคลจึงเกิดจากความสนใจ ความพึงพอใจและความสมัครใจ โดยตระหนักในความรู้ความสามารถของตนเองและคนอื่นบนรากฐานของความเคารพ ในความเท่าเทียมในสิทธิและสถานภาพทางสังคม ทั้งนี้ในการประพฤติปฏิบัติกรต่างๆ ของบุคคลในการรวมกลุ่มจะอยู่ภายใต้บรรทัดฐานทางสังคมของชุมชน ซึ่งลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ อุดม คำอังก์กุล (2524) ซึ่งได้เสนอถึงลักษณะของกลุ่มที่ดีว่ากลุ่มที่ดีต้องเกิดความเข้าใจที่ดีของสมาชิก ซึ่งความเชื่อมั่นและศรัทธาต่อกันมีการให้และช่วยเหลือระหว่างกันด้วยความเต็มใจ นอกจากนี้ แรงจูงใจ เป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้บุคคลเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่ม คือ ต้องการเป็นสมาชิกกลุ่ม หรือกลุ่มเป็นจุดหมายในตัวเอง, ต้องการใช้กลุ่มเป็นเครื่องมือ ที่จะบรรลุถึงความต้องการภายนอกกลุ่ม, ต้องการจะเรียนรู้ จากสมาชิกคนอื่นเพื่อพัฒนาตนเอง โดยเรียนจากคนอื่น แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและความรู้ รวมทั้งเข้าใจเหตุการณ์ของสังคมและโลกให้ดีขึ้น, อีกทั้งต้องการที่จะปฏิบัติงานร่วมกับคนอื่น

เพื่อประดิษฐ์หรือสร้างสรรค์บางสิ่งบางอย่างร่วมกับคนอื่นในการตัดสินใจ วางแผนการทำงานร่วมกัน ในสิ่งที่คนอื่นทำไม่ได้ (กรมการพัฒนาชุมชน, 2530)

ในส่วนของกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มจะสะสมทรัพยากรนั้นเริ่มตั้งแต่การก่อตั้งกลุ่ม การดำเนินงานกลุ่ม การทำกิจกรรมต่างๆ จนถึงการเชื่อมเครือข่ายฯ ให้กลุ่มมีความเจริญเติบโต จนกลายเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ นั้น ได้มีการสร้างแรงจูงใจโดยเอาสวัสดิการหรือการสร้างการเงินชุมชนเป็นตัวดึงดูด แล้วจึงมีการสอดแทรกหลักธรรมะไว้ในกิจกรรมต่างๆ ที่ทางกลุ่มทำตลอดการดำเนินงาน และยังเป็นการสร้างคุณค่าและศักดิ์ศรีให้แก่สมาชิกกลุ่มอีกด้วย ดังที่ ปารีชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543) ที่ได้สรุปถึงกระบวนการและเทคนิควิธีการในการเสริมสร้างการรวมกลุ่ม และพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่ม ได้ใน 3 ขั้นตอน กล่าวคือ 1) ขั้นตอนการเกิดกลุ่ม เป็นการสร้างฐานในการรวมกลุ่ม ขั้นตอนนี้เป็นการกระตุ้นให้สมาชิกตระหนักรู้ปัญหา เกิดความสนใจในการเข้าร่วมกลุ่ม ซึ่งเทคนิควิธีการที่จำเป็นในการกระตุ้นให้สมาชิกเห็นความจำเป็นในการเข้าร่วมกลุ่ม สร้างหน่วยนำ หรือ แนวร่วม เพื่อเป็นแกนประสานหรือขับเคลื่อน การศึกษาสำรวจข้อมูลหรือการวิเคราะห์ชุมชน 2) ขั้นการสร้างกลุ่ม เป็นขั้นตอนที่กระตุ้นให้เกิดการรวมกลุ่ม โดยอาจจะเริ่มจากการรวมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จากนั้นจึงพัฒนาสู่กลุ่มที่มีการดำเนินกิจกรรม เพื่อดำเนินงานตามเป้าหมายที่กลุ่มได้กำหนดไว้ อาจมีการกระตุ้นให้เกิดการคิดค้นแนวทางแก้ไขปัญหา สนับสนุนให้กลุ่มดำเนินกิจกรรมตามแนวทางที่วางไว้ รวมถึงการสนับสนุนด้านความรู้ เทคโนโลยีที่จำเป็นต่อการทำงานกลุ่ม และ 3) ขั้นการเจริญเติบโตของกลุ่ม เป็นขั้นการพัฒนา ทั้งในระดับกลุ่ม(ขยายวัตถุประสงค์ ขยายกิจกรรม ขยายสมาชิกภายในกลุ่ม) และการพัฒนาจากระดับสู่การเชื่อมโยงกับกลุ่มอื่นเป็นเครือข่าย ประเด็นสำคัญที่ต้องดำเนินการในขั้นตอนนี้คือ การกระตุ้นให้เห็นความจำเป็นในการสร้างเครือข่าย และการพัฒนาความสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกันเป็นเครือข่าย เช่น การสร้างแม่ข่าย หรือแกนกลางในการประสาน การเสริมสร้างด้านการบริหารจัดการ การพัฒนาระบบการติดต่อสื่อสาร อีกทั้งยังสอดคล้องกับ นเรศ สงเคราะห์สุข (2541) ซึ่งได้กล่าวถึงแนวทางในการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา คือ 1) การจัดกระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) สามารถดำเนินการได้หลายวิธี เช่น จัดเวทีวิเคราะห์สถานการณ์ของชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนทำความเข้าใจและเรียนรู้ร่วมกันในประเด็นต่างๆ, จัดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์หรือจัดทัศนศึกษาดูงานระหว่างกลุ่มองค์กรต่างๆ ภายในชุมชนและระหว่างชุมชน ฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะเฉพาะด้านต่างๆ ให้แก่คนในชุมชน, การให้ร่วมกันปฏิบัติงานจริง, การถอดประสบการณ์ และสรุปบทเรียนเพื่อนำไปสู่การปรับปรุง กระบวนการทำงานที่เหมาะสม

และ 2) การพัฒนาผู้นำชุมชน เพื่อให้ผู้นำมีความมั่นใจในความรู้และความสามารถที่มีอยู่ซึ่งจะช่วยทำให้ผู้นำสามารถริเริ่มกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนาชุมชนได้ เช่น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้นำทั้งภายในและภายนอกชุมชน สนับสนุนให้มีเวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและสนับสนุนข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นอย่างต่อเนื่อง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และดำเนินงานร่วมกันของเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะทำให้เกิดกระบวนการและการจัดองค์กรร่วมกัน

ในงานพัฒนาชุมชนถือว่า กลุ่มเป็นสถาบันสนับสนุนการเรียนรู้ การคิดและการแก้ปัญหาในชุมชนไม่ว่ากลุ่มจะทำอะไรลงไป พลังของกลุ่มจะมีอิทธิพลเหนือความรู้สึกนึกคิดของปัจเจกบุคคลเสมอ ทั้งนี้เพราะสิ่งที่กลุ่มร่วมกันแสดงออกมานั้นเป็นข้อสรุปแนวคิดของคนส่วนใหญ่ ที่ผ่านการถกเถียงมาแล้ว กิจกรรมที่กลุ่มทำจึงสามารถแปรเปลี่ยนทัศนคติของปัจเจกบุคคลในชุมชนได้เป็นอย่างดี การรวมกลุ่มและการพัฒนาชุมชน จึงเป็นวิธีการที่นักพัฒนาใช้ในการพัฒนาชุมชนตลอดมา เมื่อรวมกลุ่มขึ้นมาแล้วก็จัดระบบการบริหารงานกลุ่มให้เรียบร้อย โดยจัดตั้งคณะทำงานขึ้นมาคณะหนึ่งก่อนให้เป็นผู้ทำงานของกลุ่ม เช่น การจัดระเบียบปฏิบัติของกลุ่ม กรรมการบริหารกลุ่ม การประชุมประจำสัปดาห์หรือประจำเดือนของกลุ่ม บทบาทของสมาชิกกลุ่ม ความรับผิดชอบร่วมกันและกิจกรรมของกลุ่มที่ต้องทำ (กรมการพัฒนาชุมชน, 2530) นอกจากนี้การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ผสมผสานกับกระบวนการกลุ่ม ซึ่งบุคคลจะมีประสบการณ์ติดตัวอยู่แล้วและสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น ตลอดจนทดลองใช้ความรู้หรือการปฏิบัติจริงจนประสบความสำเร็จผ่านกระบวนการกลุ่ม เนื่องจากบุคคลมีความจำกัดในเรื่องพลังหรือศักยภาพ มีความแตกต่างทางสติปัญญา และต้องพึ่งพาอาศัยผู้อื่น ดังนั้นการให้บุคคลได้ทำงานเป็นกลุ่ม จะทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และร่วมกันทำในสิ่งที่ยากหรือไม่เคยทำมาก่อน ได้ด้วยความมั่นใจ(สถาบันราชภัฏสงขลา อ้างถึงใน สนธยา พลศรี, 2550)

อีกทั้งในการดำเนินงานของกลุ่มมักจะสะสมทรัพย์บ้านวังชุมชนมีการค่อยๆ พัฒนา กลุ่ม ไม่คิดใหญ่ทำใหญ่จนเกินไป มีการจำกัดขนาดของกลุ่ม เพื่อไม่ให้ขนาดของกลุ่มใหญ่เกินกว่าความสามารถที่จะดูแลตรวจสอบกันเองได้อย่างทั่วถึง และเพื่อให้สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมได้รับประโยชน์เท่าเทียมกันในเวลาใกล้เคียง โดยเปิดรับปีละครั้งและปิดรับเมื่อครบ 4 ปี เพราะการเริ่มแต่น้อย เป็นธรรมชาติของสิ่งมีชีวิต และการเติบโตต้องมีทิศทางเป้าหมายที่ชัดเจน ซึ่งจะเกิดขึ้นได้นั้น ต้องไม่เริ่มจากใหญ่ เพราะของใหญ่จะกำหนดทิศทางได้ยากควบคุมยาก จะสร้างปัญหามากกว่า ตัวอย่างเช่น คนที่แบกของหนัก จะคุมทิศทางไม่ค่อยอยู่

บางคนเดินเข้าไปเฝ้าเขา ขวาทิชัยที่ แต่ถ้าแบกของไม่มาก อาศัยเดินหลายครั้ง ทิศทางก็ชัดเจน และยังแข็งแรงอีกด้วยเป็นการออกกำลังเสริมสร้างความเข้มแข็งไปในตัวอีกด้วย อีกทั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ฯ ใช้วิธีการนำร่อง เน้นที่คนสนใจจริงๆ ก่อน แล้วทำให้ชาวบ้านคนอื่นๆ เห็น สร้างวัฒนธรรมของกลุ่มขึ้นมา จากนั้นเมื่อเปิดรับรุ่นต่อมาสมาชิกก็ต้องเดินตามแนวทางที่รุ่นแรกได้ปฏิบัติไว้ “เมื่อเริ่มจากตัวเอง ระดมทุนจากตัวเอง ถ้าจะมีการโกงก็คือโกงเงินตัวเอง”

นอกจากนี้องค์การการเงินของชุมชนอย่างกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์บ้านวังขุมเงิน ยังเป็นองค์กรที่มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคนในชุมชนให้ดีขึ้น มีการสร้างแรงจูงใจใหม่ โดยเอาสวัสดิการหรือการสร้างการเงินชุมชนเป็นตัวตั้ง โดยกลุ่มให้บริการเงินกู้ทันทีในวันที่เป็นสมาชิกกลุ่ม ทำให้สมาชิกเห็นประโยชน์จากการเป็นสมาชิกทันที จูงใจให้ชาวบ้านเข้ามาเป็นสมาชิกมากขึ้น เป็นการอาศัยการออมเป็นเครื่องมือในการพัฒนา สอนให้คนรู้จักจัดการการเงินของตนเองอย่างฉลาด รู้จักออม และนำเงินที่ออมนั้นมาสะสมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน นั่นก็คือ เป็นการการระดมพลังให้เกิดกองทุนเสมือน การลงแขกทางการเงิน การมีส่วนร่วมของสมาชิกในกลุ่ม ในทุกขั้นตอนเป็นไปด้วยความสมัครใจ ซึ่งเป้าหมายที่แท้จริงขององค์กรเหล่านี้ไม่ได้อยู่ที่การสร้างเงินออม แต่อยู่ที่การพัฒนาคนให้เป็น คนดี มีคุณธรรม มีเมตตากรุณา และรู้จักการให้ ซึ่งทำให้เกิดความสามัคคี ความรัก การออมชอบ การช่วยเหลือ ก่อให้เกิดสันติสุขขึ้นในชุมชนและสังคม จริงก็คือการปฏิบัติธรรมร่วมกัน ซึ่งไม่ได้อยู่ที่พระเป็นคนสอนแล้ว กิจกรรมที่ทำร่วมกันเป็นการสอนกันไปใน โดยเงินที่ได้จากการออมถูกบริหารเพื่อให้ความช่วยเหลือแก่เพื่อนสมาชิกที่เดือดร้อนในรูปของเงินให้กู้ยืม ผลตอบแทนที่ได้จากการให้กู้ยืมถูกนำมาจัดสรรไปใช้ในกิจกรรมต่างๆ รวมถึงการจัดบริการอื่นๆ ที่จำเป็น และสร้างความมั่นคงแก่ชีวิตและทรัพย์สินของสมาชิกและสังคม เช่น สวัสดิการช่วยเหลือตอนแก่ เจ็บ ตาย เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ช่วยลดความเห็นแก่ตัว ทั้งหมดจึงเป็นการสอดแทรกหลักธรรมะไว้ในกิจกรรมแล้ว

เมื่อมีการดำเนินงานกลุ่มมาได้ระยะหนึ่ง จึงมีการพัฒนาการทำงานจากระดับกลุ่มไปสู่การเชื่อมโยงกับกลุ่มอื่นเป็นเครือข่ายระดับตำบล โดยมีการขยายแนวคิดในลักษณะของเครือข่ายออกไป มีการนำแนวคิดดังกล่าวขยายไปสู่ชุมชนใกล้เคียงในนามของเครือข่าย นับว่าเป็นหลักธรรม ที่ได้พยายามสอดแทรกเข้าไปในชุมชนให้คนได้เรียนรู้และนำไปปรับใช้ในวิถีการดำรงชีวิต เพื่อคุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของมนุษย์ ที่ดำเนินไปตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา นั่นก็คือ การรวมเป็น “เครือข่ายกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ตำบลแม่แฝกใหม่” มีการกระตุ้นให้เห็นความจำเป็นในการสร้างเครือข่าย และการพัฒนาความสัมพันธ์ใน

การอยู่ร่วมกันเป็นเครือข่ายอีกด้วย รวมทั้งเสริมสร้างการเรียนรู้ต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน โดยการรวมตัวของกลุ่มหมู่บ้านอื่นๆ ในตำบลแม่แฝกใหม่ทั้ง 14 หมู่บ้าน ซึ่งมีกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ฯ 12 หมู่บ้าน มารวมกันเป็นเครือข่าย ได้มีการเวียนกันไปแต่ละกลุ่มประชุมทุกเดือน หมุนเวียนกันไปตามหมู่บ้านจนครบ เพื่อเสริมสร้างอุดมการณ์ กำลังใจ วิสัยทัศน์ในการแก้ไขปัญหาการพัฒนา แลกเปลี่ยนความเห็น ความรู้ต่างๆ ที่จะนำมาช่วยเหลือซึ่งกันและกันในกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ฯ ต่อมาได้มีการเปลี่ยนชื่อมาเป็น “เครือข่ายกลุ่มองค์กรชุมชนตำบลแม่แฝกใหม่” เพื่อให้สาธิตกับกลุ่มองค์กรต่างๆ นอกเหนือจากกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ฯ โดยที่แต่ละกลุ่มตัวแทนแกนนำกลุ่มองค์กรต่างๆ ในชุมชน รวมทั้งผู้มีจิตอาสา ที่สนใจในการทำงานพัฒนาชุมชนเข้าร่วมเวทีประชุม/สัมมนา และร่วมดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของเครือข่ายฯ อย่างต่อเนื่อง อีกทั้งเป็นกำลังในการขับเคลื่อนงานที่สำคัญ และทางเครือข่ายจะมีการจัดสวัสดิการเพื่อเสริมสร้างกำลังใจให้กับคนทำงานอีกด้วย ซึ่งทำให้ทั้งกลุ่มและสมาชิกกลุ่มมีการพัฒนาและประสบความสำเร็จ ทั้งด้านความคิด กระบวนการทำงาน การทำงานร่วมกัน คุณธรรมต่างๆ เป็นต้น จนกลายเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ดูงานของกลุ่ม/องค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ซึ่งสอดคล้องกับสุนันทรา พุทธิมา (2539) ได้ศึกษาแนวคิดการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ของกลุ่มผู้นำเกษตรในชนบท พบว่า การรวมกลุ่มทำให้สมาชิกในกลุ่มได้เรียนรู้ถึงปัญหา การพึ่งตนเอง การแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง และการสร้างเครือข่ายกับกลุ่มอื่นๆ ทั้งในและนอกชุมชน ทำให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ใหม่ๆ อันนำไปสู่การพัฒนากลุ่มด้วย

ทั้งนี้การรวมกลุ่ม ได้ปรากฏในลักษณะของความสามารถในการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ กลุ่มสามารถพึ่งตนเองในด้านเศรษฐกิจได้ในระดับหนึ่ง รู้จักประหยัดอดออมและมีเงินเก็บออม ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตได้ ไม่ว่าจะเป็น การประกอบอาชีพ ค่าเล่าเรียนลูกหลาน นำไปใช้หนี้สิน เป็นต้น ซึ่งลักษณะเช่นนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของสภาคาทอลิกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา (2533) โดยได้ทำการศึกษาถึงการดำรงอยู่ของชุมชน กระบวนการต่อสู้และพัฒนา กรณีศึกษากลุ่มพัฒนาเขตจอมทอง ศูนย์พัฒนาสังคมเชิงใหม่ ในประเด็นของการรวมกลุ่มของสตรีในการออมทรัพย์ พบว่าการรวมกลุ่มของสตรีมักเกิดขึ้นจากหมู่บ้านปานกลาง โดยการสนับสนุนของกลุ่มพ่อบ้าน และผลของการรวมกลุ่มทำให้เกิดความสามัคคีต่อหมู่คณะ สตรีมีความกล้า มีความเชื่อมั่นในตนเองและสามารถคลี่คลายปัญหาเศรษฐกิจของครัวเรือนได้ในระดับหนึ่ง

สำหรับในส่วนของปัจจัยที่ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ นั้น ถ้าฟัง “เงิน” อย่างเดียว ไม่อาจนำมาซึ่งความมั่นคงในชีวิตได้ แต่ต้องประกอบด้วยปัจจัย

ที่ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มจะสะสมทรัพย์ ไม่ว่าจะเป็น ปัจจัยภายในชุมชน คือ ผู้นำ สมาชิก การบริหารจัดการกลุ่ม กระบวนการส่งเสริม คุณธรรม การตอบสนองแก่ สมาชิกทางด้านเศรษฐกิจ เช่น เป็นแหล่งทุน และการตอบสนองแก่สมาชิกทางด้านสังคม เช่น การพึ่งพาอาศัยกัน รวมไปถึงปัจจัยภายนอกชุมชน คือ เครือข่าย ตัวแบบ และ หน่วยงาน/องค์กรต่างๆ สิ่งเหล่านี้นับว่าเป็นทุนทางสังคมที่เข้มแข็ง เป็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้ การพัฒนาสามารถดำเนินไปได้ด้วยดีและมีระบบ นอกจากนี้การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ คัดเลือกคณะกรรมการบริหารกลุ่มจะ สะสมทรัพย์ฯ จากสมาชิกในหมู่บ้านเป็นคนที่ยอมรับของชุมชนและสมาชิก ได้สร้างโอกาส และเวทีให้คนในชุมชนได้พบปะแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ และปัญหาทั้งของบุคคล ชุมชน และเครือข่าย ได้เน้นให้ชุมชนตระหนักถึงคุณค่าของความคิด ให้ทุกคนแสดงออก ทางด้านความคิดเห็น มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนากลุ่มจะสะสมทรัพย์ฯ ให้ เป็นสถาบันการเงินของหมู่บ้าน มีจุดหมายของการพัฒนาที่แน่นอน ที่ทุกคนสามารถร่วมรับ ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น เข้าใจในกระบวนการมีส่วนร่วม มีบทบาท มีความรับผิดชอบต่อสังคม และชุมชน เป็นกลไกในการกระตุ้นให้สมาชิกเกิดความสำนึก ความรัก ความสามัคคี ความเอื้ออาทร ซึ่งเป็นสวัสดิการทางสังคมที่ทุกคนมีให้แก่กัน ก่อให้เกิดกองทุนสวัสดิการที่ นอกเหนือจากตัวเงินนั่นก็คือ การดูแลช่วยเหลือบนพื้นฐานของความผูกพัน เอื้ออาทรซึ่งกัน และกัน สมาชิกเป็นทั้งผู้ให้อย่างมีคุณค่าและผู้รับอย่างมีศักดิ์ศรี รวมทั้งมีการเข้าใจยอมรับ ร่วมกันในการพัฒนากลุ่มให้เข้มแข็งและยั่งยืน เกิดแนวคิดในการพึ่งพาตนเองต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับ ปารีชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543) ที่ได้กล่าวไว้ว่า ในการทำความเข้าใจ ถึงปัจจัยที่มีผลต่อการส่งเสริมและพัฒนากลุ่มนั้น จำเป็นต้องเข้าใจวงจรหรือขั้นตอน การรวมกลุ่ม จากนั้น ควรวิเคราะห์ถึงองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง จะช่วยทำให้เห็นถึงปัจจัย เกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กับการส่งเสริมและพัฒนากลุ่ม ซึ่งปัจจัยที่เกี่ยวข้องมีทั้งปัจจัยในกลุ่มไม่ว่าจะเป็นผู้นำ สมาชิก การจัดการ (โครงสร้าง กฎระเบียบ กิจกรรม) และปัจจัยภายนอกกลุ่ม ได้แก่ นักพัฒนา กระบวนการส่งเสริม รวมถึงสภาพแวดล้อมทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง จึงควรวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มตลอดเวลา เพื่อจะได้สามารถกำหนด แนวทางในการส่งเสริมการพัฒนากลุ่มได้อย่างสอดคล้องกับสถานการณ์เงื่อนไขของแต่ละ กลุ่ม นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อัมภา จันทราภาส (2545) ได้ศึกษา กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการพัฒนากลุ่มออมทรัพย์บ้านป่าสัก ตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินการ เป็นผลมาจากพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน ที่ยังคงสภาพความเป็นสังคมชนบท

มีการสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีและศาสนาเดียวกัน ชาวบ้านมีความสัมพันธ์กันในระบบเครือญาติ เคารพผู้สูงอายุ และผู้อาวุโส มีผู้นำชุมชนเข้มแข็ง สังคมมีความเอื้ออาทรให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความเชื่อมั่นและไว้วางใจต่อกัน มีผลประโยชน์ร่วมกัน และมีความศรัทธาในตัวผู้นำ สิ่งเหล่านี้นับว่าเป็นทุนทางสังคมที่เข้มแข็ง เป็นปัจจัยส่งเสริมให้การพัฒนาสามารถดำเนินไปได้ด้วยดีและมีระบบ นอกจากนี้เปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ คัดเลือกคณะกรรมการบริหารกลุ่มออมทรัพย์จากสมาชิกในหมู่บ้านเป็นคนที่ยอมรับของชุมชนและสมาชิก ได้สร้างโอกาสและเวทีให้ชุมชนได้พบปะแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ และปัญหาทั้งของบุคคลและชุมชน ในเรื่องการบริหารกลุ่มออมทรัพย์ ด้านอาชีพและสิ่งแวดล้อม โดยเน้นให้ชุมชนตระหนักถึงคุณค่าของความคิด ให้ทุกคนแสดงออกทางด้านความคิดเห็น มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนากลุ่มออมทรัพย์ แม่บ้านให้เป็นกองทุนของหมู่บ้าน มีจุดมุ่งหมายของการพัฒนาที่แน่นอน ที่ทุกคนสามารถร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น เข้าใจในกระบวนการมีส่วนร่วม มีบทบาท มีความรับผิดชอบ ต่อสังคมและชุมชน เป็นกลไกในการกระตุ้นให้สมาชิกเกิดความสำนึกและเข้าใจยอมรับร่วมกันในการพัฒนากลุ่มให้เข้มแข็งและยั่งยืน เกิดแนวคิดในการพึ่งพาตนเองต่อไป

จะเห็นว่า การใช้ “กลุ่ม” เป็นหลัก ในการแก้ไขปัญหา ทำให้เกิดการระดมพลังการมีส่วนร่วม การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และเรียนรู้ที่จะเติบโตพัฒนาไปพร้อมๆ กัน มีส่วนช่วยลดช่องว่างทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม เปรียบเสมือนการนำเสาเข็มที่แข็งแรงปักลงในดินแล้วเทคอนกรีตเป็นฐานของชุมชนที่แข็งแรงให้คงอยู่และดำเนินต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการสนับสนุนและเสริมสร้างการทำงานของกลุ่มและเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้กลุ่มและเครือข่ายสามารถดำเนินงานในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนต่อไปได้อย่างยั่งยืน
2. กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งผ่านกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มและเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง จะสามารถทำให้กลุ่ม สมาชิกกลุ่ม และเครือข่าย มีการพัฒนาและบริหารจัดการองค์กรชุมชนได้ด้วยตนเอง ลดการพึ่งพิงจากภายนอกให้น้อยลง จนสามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น เพื่อนำไปสู่ความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนต่อไปได้

3. คนในกลุ่มและเครือข่ายจะต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับ กฎ ระเบียบ และข้อมูลข่าวสารในการดำเนินงานของกลุ่มร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อทำให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกันทั้งสมาชิกกลุ่ม คณะกรรมการกลุ่ม และเครือข่าย ซึ่งการดำเนินงานกลุ่มจะได้อย่างสามารถดำเนินการต่อไปได้ไม่หยุดชะงักกลางคันเพราะความไม่เข้าใจตรงจุดนี้

4. กลุ่มและเครือข่ายควรมีการติดตาม ประเมินผล สรุปบทเรียนในการดำเนินงานที่ผ่านมาเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เห็นถึงปัญหาต่างๆ ข้อดีข้อจำกัดที่ผ่านมา ในการเป็นแนวทางปรับปรุงและแก้ไขการดำเนินงานให้ดีขึ้นเหมาะสมกับสมาชิกกลุ่มและเครือข่าย

5. ควรมีการสร้างผู้นำรุ่นใหม่ขึ้นมา โดยผู้นำรุ่นเก่าเป็นผู้ถ่ายทอดประสบการณ์และความรู้ รวมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้นำรุ่นใหม่ได้แสดงศักยภาพของตนเองออกมา เรียนรู้จากประสบการณ์จริง เพื่อสานต่ออุดมการณ์การทำงาน และการดำเนินงานกลุ่มให้คงอยู่ต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการและปัจจัยที่ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มอื่นๆ เพิ่มเติม ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจและเห็นภาพที่หลากหลายของกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มในพื้นที่ที่แตกต่างกันได้มากยิ่งขึ้น

2. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการทำงานของกลุ่มองค์กรชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการออมหรือการสะสมทรัพย์ที่เข้มแข็งและยังคงอยู่กับกลุ่มที่อ่อนแอไม่ประสบความสำเร็จและต้องล้มสลายไป